

Titel: »Philosophica. Ældre«

Citation: "»Philosophica. Ældre«", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2011 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p30-kom-shoot-idd1b8972b-3bd8-4228-84d3-388cdf6965db.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Philosophica. Ældre** : se tekstredegørelsen, s. 161.

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 1

◀ **vistnok** : givetvis, helt sikkert.

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 9

◀ **Betydenhed** : betydning, vigtighed, værd.

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 13

◀ **ligesom Adam ... Dyrene komme til ham ... giver dem Navne** : sigter til 1 Mos 2,18-20, hvor det fortælles: »Og Gud HERREN sagde: det er ikke godt, at Mennesket er for sig allene, jeg vil gøre ham en Hielp, som skal være hos ham. Og Gud HERREN havde gjort af Jorden alle vilde Dyr paa Marken, og alle Himmelens Fugle, og ledde dem til Mennesket, til at see, hvad han vilde kalde hvert; og alt det, som Adam kaldte hver Levendes Siel, det var dens Navn. Saa gav Adam alt Qvæget, og Himmelens Fugle, og alle vilde Dyr paa Marken Navne« (GT-1740).

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 14

◀ **et udvalgt Redskab** : allusion til beretningen i ApG 9,10-19 om en discipel ved navn Ananias og Paulus, der endnu hed Saulus, og som var kommet blind ind til Damaskus efter sin kaldelse uden for byen. I et syn bød Jesus Ananias at gå hen til det hus, hvor Saulus opholdt sig, for at lægge hænderne på ham, så han igen kunne se. Da Ananias vægrede sig, sagde Jesus til ham, v. 15-16: »Gå! For han er det redskab, jeg har udvalgt til at bringe mit navn frem for hedninger og konger og Israels børn, og jeg vil vise ham, hvor meget han skal lide for mit navns skyld.«

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 20

◀ **lade Hensigten adle Midlet** : allusion til den moralske grundsætning, der ofte tilskrives jesuiterne: 'hensigten (målet) helliger midlet'.

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 23

◀ **Forsynet** : Guds forsyn, jf. kap. 2, andet afsnit, »Hvad Skriften lærer om Guds Forsyn og de skabte Tings Opholdelse«, § 2.a: »Gud sørger for alle sine Skabninger, de mindste med de største, og skaffer dem alle det fornødne til deres Ophold, samt vogter og beskiermer dem«; § 3: »Gud, som er Verdens Herre og Regent, bestyrer med Viisdom og Godhed, *hvadsomhelst der skeer i Verden*, saa at baade det Gode og det Onde faaer et saadant Udfald, som han finder tienligst [mest formålstjenligt, gavnligst]«; og § 5: »Hvad der møder os i Livet, enten det er sørgeligt eller glædeligt, bliver os *tilskikket af Gud i de bedste Hensigter*, saa at vi altid have Aarsag til at være fornøiede med hans Regiering og Bestyrelse«, i *Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion indrettet til Brug i de danske Skoler* (af N.E. Balle og C.B. Bastholm, gerne omtalt som *Balles Lærebog*), Kbh. 1824 [1791], ktl. 183, s. 22, s. 23 og s. 24f.

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 28

◀ **de Orthodoxe sige, at Kirken ... sin Existents umiddelbart bevidst** : sml. Papir 69, i SKS 27, 101-105. – **de Orthodoxe**: N.F.S. Grundtvig og grundtvigianerne refererede jævnligt til sig selv som 'de ortodokse', dvs. som dem, der stod for og repræsenterede den sande og rette kristne tro og lære. Fx kan Grundtvig i *Skribenten Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Literaire Testamente*, Kbh. 1827, s. 35, referere til sig selv som »den luthersk hyperorthodoxe Præst«; i *Om den Clausenske Injurie-Sag*, Kbh. 1831, s. 15, omtale sig selv og sine tilhængere som »Hyper-Orthodoxerne og de gammeldags Christne«; og i *Om Sogne-Baadets Løsning og Hr. Professor Clausen*, Kbh. 1834, s. 21, henvise til sig selv og sine tilhængere som »Orthodoxerne«.

I trykt udgave: Bind 27 side 85 linje 30

◀ **Radical-Cour** : dvs. 'Radical-Cuur'; spiller på betegnelsen for den medicinske behandling, der går ud på at fjerne sygdommen fuldstændig, modsat en palliativ el. symptomatisk kur, der kun sigter mod at lindre sygdommens symptomer.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 10

◀ **Mill** : million; der er således tale om en periferi af en cirkel, der har en diameter på en million.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 15

◀ **vistnok** : rigtignok, sandt nok.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 16

◀ **ikkun** : kun, blot.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 16

◀ **har sin Grund i Msk selv og dets Syndighed** : sml. journaloptegnelsen AA:13, dateret den 17. okt. 1835, om forholdet mellem filosofi og kristendom, i SKS 17, 30-32, hvor det bl.a. hedder: »Overhovedet, her ligger det svælgende Dyb: Christendommen statuerer Menneskets Erkjendelse som mangelfuld formedelst Synd som berigtiget i Christendommen; Philosophen søger netop at gjøre sig Rede for Guds og Verdens Forhold qua Menneske; Resultatet kan derfor gjerne anerkjendes for indskrænket, forsaavidt Mennesket er et indskrænket Væsen, men tillige som det størst mulige for Mennesket qua Menneske«, s. 31,28-34.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 18

◀ det **og**: også.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 22

◀ **ville** de: vil.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 24

◀ **i China ved en Examen** : Hvad der sigtes til, har ikke ladet sig identificere. Se dog den østerlandske fortælling »Geschichte des Prinzen Kalaf und der Prinzessin Turandokt« i *Erzählungen und Märchen* bd. 2, s. 90-221 (87,3), hvor følgende oplyses i en note, s. 150: »In jeder Stadt von China sind zwei Hiokong's d. h. Mandarine von der Wissenschaft, welche die Befugnis haben, diejenigen zu prüfen, welche sich zu akademischen Würden melden.«

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 29

◀ **I Grækenland ved Reiser** : sigter formentlig til Homers beskrivelse af Odysseus' rejser i *Odysseens* 9.-11. sang, der rummer elementer fra folkeeventyr.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 30

◀ **Pythagoras** : sigter formentlig til de forskellige rejser, den gr. filosof og matematiker Pythagoras fra Samos (580 - o. 500 f.Kr.) foretog, se fx beretningen herom i 8. bog, kap. 1, afsnit 3, i Diogenes Laertios' (3. årh. e.Kr.) filosofihistorie: »Ung og lærebegjerlig, reiste han udenlands, og lod sig indvie i alle, baade græske og barbariske hemmelige Selskaber. Til den Ende opholdt han sig i Ægypten, anbefalet til Amasis ved Skrivelse fra Polykrat og lærde Landets Sprog; Dette siger Antifon i Skriftet om fortrinligen dydige Mennesker; Med Chaldæerne og Magerne havde han ogsaa Omgang; I Kreta gik han siden med Epimenid ned i den Idæiske Hule; Endog i Ægypten i de inderste Helligdomme, og fik i Gudelæren Kundskab om det, der ej siges menige Mand. Derefter vendte han tilbage til Samos, men da han fandt sit Fædreneland undertrykt af Tyrannen Polykrat, forføjede han sig til Kroton i Italien; Der gav han de græske Beboere Love, og var, med sine Discipler, henved 300 i Tallet, i stor Anseelse.« *Diogen Laërteses filosofiske Historie, eller: navnkundige Filosofers Levnet, Meninger og sindrige Udsagn, i ti Bøger*, overs. af B. Riisbrigh, udg. af B. Thorlacius, bd. 1-2, Kbh. 1812, ktl. 1110-1111; bd. 1, s. 365.

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 31

◀ **Homer** : den gr. digter Homer (o. 750 f.Kr.) som forfatter af heltegedigtene *Iliaden* og *Odysseen* (86,30).

I trykt udgave: Bind 27 side 86 linje 31

◀ **en anden Lap Papiir** : henviser til Papir 38, i SKS 27, 86.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 2

◀ **en Gaade ... cfr fE: Erzählungen und Märchen ... 2ter B. p. 167 o: f:** : jf. den østerlandske fortælling »Geschichte des Prinzen Kalaf und der Prinzessin Turandokt« i *Erzählungen und Märchen* bd. 1-2, udg. af Fr. v. der Hagen, Prenzlau 1825-26; bd. 2, s. 90-221; s. 167-174, hvor der fortælles om de tre gåder, som den kinesiske prinsesse Turandokt stiller prins Kalaf, der skriftligt har anmodet om hendes hånd. Kan han løse gåderne, har han vundet hende, kan han ikke, er han dømt til døden. Prinsessens første gåde har følgende ordlyd, s. 167: »welches Geschöpf ist in allen Landen zu Hause, aller Welt Freund, und könnte nimmer seinesgleichen dulden.« Prinsens rigtige svar lyder: »es ist die Sonne.« Prinsen svarer også rigtigt på de to andre gåder; men selv om han således har vundet den smukke prinsesse, vælger han at stille hende et spørgsmål på den betingelse, at hun kan unddrage sig ægteskab med ham, hvis hun kan besvare spørgsmålet, hvorimod hun er forpligtet til at gifte sig med ham, hvis hun ikke kan svare på det. Hans

spørgsmål lyder, s. 174: »wie heißt der Prinz, welcher, nachdem er tausend Mühseligkeiten erduldet, und sein Brot gebettelt hat, sich in diesem Augenblick auf dem Gipfel des Ruhmes und der Freude befindet?« Efter et rænkespil, som prinsen modstår, og efter prinsessens gråd over at skulle giftes, viser det sig, at hun mod al forventning kan svare på spørgsmålet, men det viser sig efterhånden også, at hun er blevet lige så forelsket i prinsen, som han i hende. Og de bliver lykkeligt gift. – **F. H. v. der Hagen:** Friedrich Heinrich von der Hagen (1780-1856), ty. filolog; fra 1810 ekstraordinær prof. i Berlin, fra 1811 ekstraordinær og fra 1818 ordinær prof. i Breslau, og fra 1824 til sin død ekstraordinær prof. i Berlin.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 3

◀ de (...) **kunne:** kan.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 10

◀ **tager dem selv i Nakken ligesom Münchhausen** : sigter til den ty. baron og officer Karl Friedrich Hieronymus von Münchhausen (1720-97), der blev berømt for de overdrevne og fantastiske, men gemytlige historier, han digtede om sine egne bedrifter. Efter at han i 1781 havde udgivet nogle af historierne, blev de i 1785 oversat til eng. og i 1787 oversat tilbage til ty. af digteren G.A. Bürger. Samlingen, der siden blev udvidet, blev oversat til da. i *Baron von Münchhausens vidunderlige Reiser, Feldttog og Hændelser, fortalte af ham selv*, udg. af A.C. Hanson, Roskilde 1834. Den anekdote, SK refererer til, fortælles i den da. udg., s. 27, og handler om, hvordan Münchhausen engang havnede i det morads, han til hest ville springe over; og da moradset nåede ham til halsen, ville både han og hesten være omkommet, hvis ikke han havde fået det indfald at trække sig selv op ved hårtoppen, mens han holdt hesten fast med knæene.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 11

◀ **Fichte anviser Jacobi, Fries og Eschenmayer ... de reflekterende Philosopher** : sigter til kap. »II. Die subjektive Richtung: (die reflektierende Philosophie)«, § 44-57, i »Erster kritischer Theil« i I.H. Fichte *Über Gegensatz, Wendepunkt und Ziel heutiger Philosophie*, Heidelberg 1832, s. 165-202. I den upaginerede »Wissenschaftliche Uebersicht« beskrives indholdet af kap. II således: »Ihr allgemeines Verhältniß zu den beiden vorhergehenden Standpunkten (§. 44.) Erste Idee einer wissenschaftlichen *Gesamtvermittlung* derselben: Dialektik und Selbstzerstörung des Principis der Reflexion (§. 45. 47.) Mögliche Formen der Subjektivitätsphilosophie: *Kant*, ergänzt durch *Jacobi*; aber äußerlich nicht ganz aufgehobener Zwiespalt (§. 48-49.) Versuchte Vermittlung beider durch *Fries*: Kritik seiner Philosophie (§. 50-54.) Der darin zurückbleibende Widerspruch durch Fr. *Bouterweck* zum Bewußtsein gebracht; dessen ältere Apodiktik und spätere Umgestaltung seiner Lehre (in der 'Religion der Vernunft:' §. 55.) – Alternative zwischen absolutem Zweifel, Abläugnung aller objektiven Wahrheit (...) oder absolutem Glauben, als letztes Resultat auf diesem Standpunkte (§. 56.) Verbindung des letztern mit Mystik und den Elementen des positiven Christenthums in *Eschenmayer*. (§. 57.)« – **Fichte:** Immanuel Hermann Fichte (1796-1879), ty. filosof, søn af J.G. Fichte, derfor oftest omtalt som 'den yngre Fichte'; fra 1836 ekstraordinær og fra 1840 ordinær prof. i filosofi i Bonn. – **Fries:** Jakob Friedrich Fries (1773-1843), ty. filosof; fra 1806 prof. i filosofi og matematik i Heidelberg, fra 1816-17 prof. i filosofi og matematik i Jena, fra 1824 prof. i fysik i Jena, fra 1825 tillige i filosofi. – **Eschenmayer:** Adam Karl August Eschenmayer (1768-1852), ty. læge og filosof; fra 1811 ekstraordinær og fra 1818 ordinær prof. i medicin og filosofi i Tübingen.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 14

◀ **den Kantiske** : sigter til den erkendelsesteori, der blev udviklet af den ty. filosof Immanuel Kant (1724-1804); 1755-69 privatdocent, fra 1770 prof. ved universitetet i Königsberg.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 18

◀ **de konstruerende** : sigter til kap. »I. Die objektive Richtung: a) die konstruierende und dialektische«, § 6-35, i I.H. Fichte *Über Gegensatz, Wendepunkt und Ziel heutiger Philosophie*, s. 28-129, hvor Fichte først og fremmest placerer filosofferne Baruch Spinoza, J.G. Fichte, F.W.J. Schelling og G.W.F. Hegel.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 20

◀ **Hvorfor strænge Xstne ... Smaating (Mad og Drikke** : sml. journaloptegnelsen AA:28, fra midten af 1837, i SKS 17, 46, hvor det samme emne udfoldes.

I trykt udgave: Bind 27 side 87 linje 22

◀ **Formaale** : gl. flertalsform af formål.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 1

◀ **Chiliasme** : læren og forventningen om et forestående Kristi tusindårsrige på jorden med støtte i Åb 20,1-

6 og 1 Kor 15,20-28. Forestillinger om et sådant tusindårsrige som en ideal blomstringstid, fx med en karismatisk leder (en messias, en profet) og med omvæltninger af de bestående forhold, har været kendt i apokalyptiske bevægelser i både ældre og nyere tid.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 1

◀ **det Dialectiske (Romantiske)** : sml. Papir 172, dateret 19. aug. 1836, i *SKS* 27, 143.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 5

◀ **vistnok** : givetvis, helt sikkert.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 6

◀ **Stat (fE som den var hos Grækerne** : hentyder formentlig til den forståelse af staten (polis), som fremsættes i 1. bog, kap. 2, i *Politiken* af den gr. filosof Aristoteles (384-322 f.Kr.). Efter at have beskrevet statens opståen begrundes Aristoteles sin teori om samfundet som noget naturligt for mennesket på følgende måde: Staten opstår af primitive, naturlige forbindelser, fordi mennesket ikke uden den vil være i stand til at klare sig (1252b - 1253a). Mennesket er fra naturens hånd et politisk dyr, og naturen, som ikke gør noget forgæves, har udstyret det med evnen til at diskutere moralske begreber, der er kernen i husholdningen og samfundet (1253a 1-18). Staten (polis) går naturligt forud for individet, fordi individer ikke kan realisere deres naturlige anlæg uden for staten, hævder han, da de netop ikke er i stand til at klare sig selv (1253a 18-29). Det er i denne sammenhæng, Aristoteles fremsætter det kendte udsagn, at den, der ikke kan leve i fællesskab med andre, ikke kan indgå i staten og derfor må være enten et dyr el. en gud. Jf. *Aristoteles graece*, udg. af I. Bekker, bd. 1-2, Berlin 1831, ktl. 1074-1075; bd. 2, s. 1252f.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 9

◀ **Kirke i ældre katolsk Betydning** : sml. artiklen »Katholisch / Katholische Kirche« i W.D. Fuhrmann *Handwörterbuch der christlichen Religions- und Kirchengeschichte* bd. 1-3, Halle 1826-29, ktl. 75-77; bd. 2, 1828, s. 536f.: »Der Ursprung von der Idee und Lehre des Katholicismus, d. i. der allein wahren, allgemeinen und herrschenden Kirche, ist im zweiten Jahrhundert zu suchen (...). Diese Einheit der Kirche that sich damals in den Synoden kund, durch welche sich die Begriffe: *Clerus* und *Laien*, bildeten. Auf dem Wege eines Vereins mehrerer Gemeinden, oder vielmehr Lehrer, entwickelte sich die eigenthümliche Gesellschaftsform, welche wegen ihrer Ausgedehntheit die *katholische Kirche* hieß, (...) die später ihren Mittelpunkt in der Person des *römischen Papstes* fand, *Einen Lehrbegriff* und *Einen Ritus* hatte. (...) Je eifriger die vielen Häretiker verdammt, verfolgt und ausgerottet wurden, und je mehr späterhin die römischen Bischöfe ihre hierarchischen Grundsätze entfalteten, um so mehr wurde das Wort: *allgemeine Kirche*, (katholisch,) mit dem Worte: *rechtgläubige* und *herrschende Kirche*, und mit dem Ausdrucke: *alleinseligmachende Kirche*, synonym. Jedem Andersdenkenden und Glaubenden wurde die Seligkeit abgesprochen. (...) Der Versuch, Glaubensmeinungen und Gebräuche aus einer ununterbrochenen und unverfälschten *Ueberlieferung*, so wie aus der päpstlichen *Unfehlbarkeit* (Infallibilität) abzuleiten, trug auch viel zur Glaubensallgemeinheit und Einheit bei. – So entstanden diejenigen *Glaubensartikel*, welche den *Katholicismus* bezeichnen: Die apostolisch-römische Kirche ist die Mutter und das Haupt aller Kirchen; der Papst ist nicht bloß Petri, sondern auch Christi Stellvertreter und Nachfolger, dem man – weil er unfehlbar ist – gehorchen muß«.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 9

◀ **begynder ogsaa Begrebet Kirke ... en fast objectiv Tro** : hentyder formentlig til N.F.S. Grundtvigs kirketeori el. 'kirkelige anskuelse', se Papir 69, dateret den 28. maj 1835, i *SKS* 27, 101-105, med kommentarer.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 14

◀ **Tilbøiligheden til at constituere Selskaber** : sml. Papir 223:1, fra eftersommeren 1836, i *SKS* 27, 163, med kommentarer.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 15

◀ **Petrefact** : forstening.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 20

◀ **Crystallisations-former** : se fx § 20 i H.C. Ørsted *Videnskaben om Naturens almindelige Love* bd. 1, Kbh. 1809, s. 33f: »Hvert Stof stræber efter en bestemt Figur, og denne kaldes dets *Chrystallisation*. Vel erkjendes ikke denne Form i ethvert Legeme; men i Naturen finde vi dog, at ethvert Stof antager den. Selv i den organiske Natur finder en saadan *Crystallisation*, skjøndt af en høiere Art, Sted.«

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 20

◀ **Kreds** : linje, der danner en cirkel el. en figur af lignende form.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 21

◀ **Chineserne, hos hvem Alt er Petrefact** : En kilde er ikke identificeret. Se dog den anden forelæsning («Om det kinesiske Sprog og Chinesernes Tegnskrift») i Chr. Molbech *Tolv Forelæsninger ved Kiøbenhavn's Universitet over den videnskabelige Culturs og Literaturens Historie i den gamle Verden, særdeles i Orienten*, Kbh. 1831, s. 28-56; s. 42, hvor det siges, at det kinesiske sprog i dets »ældre, høitideligere - efter chinesisk Tænkemaade *classiske* Skikkelse« kun tales »ved enkelte, umodificerede, stive og ligesom forstenede Begreber«. Og s. 49, hvor det siges, at Kina er »det eneste Land i Asien, der har bevaret sin ældgamle eiendommelige borgerlige Forfatning, hvis Grundprincip er *uforanderlig Vedbliven i det fra Forfædrene giennem Aartusinder Overleverede*«. Se endvidere den tredje forelæsning («Om Chinesernes Civilisation og Cultur»), s. 59-80; s. 79, hvor Molbech siger, at i Kina findes »de ældste Levninger af et endnu eksisterende Folks Stats- og Selskabsliv, borgerlige Love og Indretninger, Politik og Regieringssystem, hvis Alder naar op i den forhistoriske Tid«.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 21

◀ **antage Jorden ... deres Rige den inderste Fiirkant** : En kilde er ikke identificeret.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 22

◀ **en Crystallisation under Cirkelns Form** : 88,20.

I trykt udgave: Bind 27 side 88 linje 26

◀ **apparente Polhøide** : tilsyneladende standpunkt, udviklingstrin.

I trykt udgave: Bind 27 side 89 linje 6

◀ **Luftsyn** : luftspejlinger, fatamorganaer.

I trykt udgave: Bind 27 side 89 linje 9

◀ **Guldkorset** : sigter til *Guldkorset. Lystspil i to Acter efter det Franske* ved J.L. Heiberg (nr. 79 i *Det kongelige Theaters Repertoire*), Kbh. 1836. Fra premieren den 4. marts 1836 og frem til begyndelsen af feb. 1837 blev lystspillet opført i alt 14 gange på Det kgl. Teater.

I trykt udgave: Bind 27 side 89 linje 11

◀ **Guddrun** : sigter til dronning Gudrun, en af de kvindelige hovedpersoner i »Volsunga-Saga eller Historien om Sigurd Fafnersbane« i *Nordiske Kæmpe-Historier efter islandske Haandskrifter*, overs. af C.C. Rafn, bd. 1-3, Kbh. 1821-26, ktl. 1993-1995 (forkortet *Nordiske Kæmpe-Historier*); bd. 1, B [med særskilt titelblad og paginering], 1822. Gudrun blev gift med Sigurd Fafnersbane, se kap. 33-35 og kap. 37-38, s. 83-90 og s. 96-108; efter at han var blevet dræbt, blev hun gift med kong Atle, se kap. 41, s. 117-121; efter at han var blevet dræbt, bliver hun gift med kong Jonakur, se kap. 48, s. 142; da hendes datter Svanhild var blevet dræbt, opdannede hun sine sønner til at hævne drabet, hvilket endte med, at sønnerne blev stenet ihjel, se kap. 50-51, s. 145-148.

I trykt udgave: Bind 27 side 89 linje 11

◀ **Løgne i Fortællingerne** : sml. den første del af journaloptegnelsen AA:26, fra midten af 1837, i *SKS 17*, 44f., hvor samme emne udfoldes med flere eksempler fra »Hervørs og Kong Hejdreks Saga« i *Nordiske Kæmpe-Historier* (89,11), overs. af C.C. Rafn, bd. 3, *Nordiske Kæmpe-Historier eller mythiske og romantiske Sagaer efter islandske Haandskrifter*, C [med særskilt titelblad og paginering]; se også kommentarerne hertil

I trykt udgave: Bind 27 side 89 linje 12

◀ **paa samme Tid man roser dem for Heltemod ... Vaaben som sikre dem** : sml. anden del af journaloptegnelsen AA:26, fra midten af 1837, i *SKS 17*, 45, hvor samme emne i *Nordiske Kæmpe-Historier* fyldigere udfoldes; se også kommentarerne dertil.

I trykt udgave: Bind 27 side 89 linje 13